

А.О. Калашніков, аспірант*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. В сучасних умовах в Україні забезпечення та підтримання економічного зростання, результативність модернізаційних перетворень, підвищення результативності галузі сільського господарства, ефективне функціонування та розвиток сільськогосподарських підприємств обумовлюються можливістю забезпечення їх відповідними інвестиційними ресурсами. Таким чином, залучення та оптимальне використання інвестиційних ресурсів для фінансування нових, або підтримку вже наявних інвестиційних проектів є одним із найважливіших завдань, що стоять перед будь-яким сільськогосподарським підприємством та аграрним сектором в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств досить ґрунтовно досліджуються у наукових працях таких вчених, як М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, Ю.О. Лупенко, Т.В. Майорова, Б.С. Малиняк, В.С. Павлюк, В.С. Пономаренко, П.Т. Саблук та ін. Проте, на наш погляд, потребують подальшого дослідження питання особливостей інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні з урахуванням дії внутрішніх та зовнішніх чинників, які визначають зміни як в обсягах інвестицій, так і в напрямках та джерелах їх фінансування.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Харківської області, характеристика його взаємозв'язку з результатами діяльності підприємств; визначення відмінностей у структурі напрямів та джерел інвестування підприємств з різним рівнем інвестиційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств, яке трактується нами як сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, що забезпечують заданий перебіг інвестиційних процесів,

---

* Науковий керівник – О.І. Гуторов, д-р екон. наук, професор

певним чином обумовлює характеристики відтворювального процесу та впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання. При проведенні аналізу інвестиційного забезпечення виходитимемо з того, що одним із основних показників інвестиційного забезпечення є обсяг інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь [1-3].

З метою оцінки впливу інвестицій на показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р. досліджувана сукупність, у яку увійшли 378 підприємств, була поділена нами на 7 груп за обсягами капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь (табл. 1). Як бачимо, найвищий рівень інвестицій на одиницю площі має місце в господарствах, з меншим розміром землекористування, високим рівнем працевзабезпечення, що переважно спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва. Необхідно відмітити, що зі зростанням інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств покращуються показники ефективності їх діяльності, що підтверджується тенденціями зростання прибутку в розрахунку на одиницю площі та рівня рентабельності.

З метою поглиблення аналізу нами досліджено вплив приросту інвестиційного забезпечення на зміну показників ефективності діяльності даної сукупності підприємств (табл. 2). Так, прийнявши за одиницю як

1. Вплив інвестиційного забезпечення на показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області, 2012 р.

Показник	Групи господарств за розміром інвестицій на 1 га с.-г. угідь, грн							В серед- ньому по сукупності
	до 100,00	100,01- 200,00	200,01- 400,00	400,01- 800,00	800,01- 1600,00	1600,01- 3200,00	понад 3200,00	
Кількість господарств в групі	65	26	57	86	87	39	18	378
Інвестиції на 1 га с.-г. угідь	44	144	293	569	1125	2052	5987	1459
Площа с.-г. угідь, га	2551	2997	2842	3017	2889	2471	1860	2 661
Чисельність працюючих, осіб	39	47	62	55	67	53	166	70
Чистий дохід від реалізації на 1 га с.-г. угідь, грн	4367	5410	5935	5488	6330	7702	20701	7990
Питома вага тваринництва в чистому доході від реалізації, %	4,6	4,3	9,8	8,7	18,8	12,8	55,7	16,4
Прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	359	823	897	936	1422	1764	3693	1413
Рівень рентабельності с.-г., %	9,0	17,9	17,8	20,6	29,0	29,7	21,7	17,0
Рівень рентабельності рослинництва, %	10,4	20,0	21,7	25,4	38,1	34,1	8,5	22,6
Рівень рентабельності (збитковості) тваринництва, %	-14,1	-14,6	-9,0	-14,3	0,2	6,0	34,8	-1,6

Джерело: розраховано автором на підставі даних Головного управління статистики у Харківській області [4]

**2. Вплив приросту інвестиційного забезпечення на зміну показників ефективності діяльності
сільськогосподарських підприємств Харківської області, 2012 р.**

№ групи	Групи господарств за розміром інвестицій на 1 га с.-г. угідь, грн	По відношенню до 1-ї групи, разів			Відхилення рівня рентабельності порівняно з першою групою, (+,-), п.п.		
		інвестицій	чистого доходу від реалізації	прибутку	всього	рослинни-цтво	тваринни-цтво
1	до 100,00	1,0	1,0	1,0	-	-	-
2	100,01-200,00	3,3	1,2	2,3	8,9	9,6	-0,5
3	200,01-400,00	6,7	1,4	2,5	8,8	11,3	5,1
4	400,01-800,00	12,9	1,3	2,6	11,6	15,0	-0,2
5	800,01-1600,00	25,6	1,4	4,0	20,0	27,7	14,3
6	1600,01-3200,00	46,6	1,8	4,9	20,7	23,7	20,1
7	понад 3200,00	136,1	4,7	10,3	12,7	-1,9	48,9

Джерело: розраховано автором на підставі даних Головного управління статистики у Харківській області [4]

базу порівняння рівень інвестиційного забезпечення в господарствах 1-ї групи, для кожної групи підприємств було визначено темпи підвищення рівня інвестиційного забезпечення та досягнутих результатів діяльності. Можемо стверджувати, що темпи нарощування прибутку значно відстають від темпів нарощування інвестицій – найвищі показники ефективності діяльності наявні у підприємств, що входять до групи, де обсяги інвестицій на 1 га с.-г. угідь перевищують 3,2 тис. грн., але для одержання приросту чистого доходу від реалізації у 4,7 рази та прибутку у 10,3 рази необхідно збільшити величину інвестицій в основний капітал у 136,1 рази. Окрім цього, попри таке збільшення інвестиційних вкладень, в даній групі підприємств рівень рентабельності тваринництва нижчий, ніж у 1 й групі. Тобто, поряд із збільшенням обсягів інвестиційних вкладень в основний капітал важливими є склад, структура та напрями інвестування коштів.

Розглянемо напрями та джерела фінансування інвестицій сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р. залежно від їх інвестиційного забезпечення (табл. 3). В даному році досліджуваною сукупністю сільськогосподарських підприємств за рахунок усіх джерел фінансування інвестовано 894,3 млн грн. Найвагомішу частку капітальних інвестицій підприємствами вкладено в матеріальні активи – від 99,3 % до 100,0 % по групах підприємств, в середньому по сукупності – 99,6 %. Причому, залежно від рівня інвестиційного забезпечення підприємств залежить їх склад та структура. Так, в групі господарств з розміром інвестицій до 100 грн, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, переважають інвестиції в машини, обладнання та інвентар – 77,1 % від загальної величини. Водночас, до групи підприємств з розміром інвестицій понад 3,2 тис. грн на 1 га угідь увійшли господарства, які переважно спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва, внаслідок чого 33,4 % капітальних інвестицій було спрямовано на будівництво будівель та споруд, 7,4 % – на довгострокові біологічні активи

3. Напрями та джерела фінансування інвестицій сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р. залежно від їх інвестиційного забезпечення

Показник	Групи господарств за розміром інвестицій на 1 га с.-г. угідь, грн.							В середньому по сукупності
	до 100,00	100,01-200,00	200,01-400,00	400,01-800,00	800,01-1600,00	1600,01-3200,00	понад 3200,00	
Кількість господарств в групі	65	26	57	86	87	39	18	378
Інвестиції на 1 га с.-г. угідь	44	144	293	569	1125	2052	5987	1459
Капітальні інвестиції усього, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за видами активів								
Капітальні інвестиції у матеріальні активи:								
будівлі та споруди	99,5	99,3	99,7	99,3	99,8	100,0	99,9	99,6
машини, обладнання та інвентар	11,2	4,7	8,4	7,3	9,6	9,1	33,4	12,0
транспортні засоби	77,1	68,6	63,1	72,8	73,0	80,3	52,7	69,7
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	6,1	18,3	19,5	12,9	11,8	8,4	6,1	11,9
інші матеріальні активи	1,7	1,9	8,1	4,5	5,0	1,8	7,4	4,3
Капітальні інвестиції у нематеріальні активи	3,4	5,9	0,5	1,7	0,5	0,5	0,4	1,8
	0,5	0,7	0,3	0,7	0,2	0,0	0,1	0,4
у т.ч. за джерелами фінансування								
Власні кошти підприємств	91,3	92,3	83,4	76,7	81,5	61,9	58,0	77,9
Банківські позики	0,0	5,4	1,8	19,1	8,1	14,9	39,1	12,6
Бюджетне фінансування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші джерела фінансування	8,7	2,3	14,7	4,2	10,4	23,2	2,9	9,5

Джерело: розраховано автором на підставі даних Головного управління статистики у Харківській області [4]

рослинництва та тваринництва, та 52,7 % – на машини, обладнання та інвентар (тоді, як в середньому по сукупності – 69,7 %).

У нематеріальні активи в середньому по сукупності підприємств у 2012 р. було вкладено 0,4 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал. Насамперед, це витрати на програмне забезпечення та бази даних; права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії тощо.

Можливості здійснення інвестиційної діяльності підприємств формуються за рахунок накопичення власних інвестиційних ресурсів, залучення кредитних ресурсів, отримання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів, інших джерел фінансування. Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал у сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р. є власні кошти підприємств, отримані у результаті звичайної господарської діяльності, а також за рахунок амортизаційних відрахувань. Так, по виділених групах підприємств їх частка у загальному обсязі інвестицій в основний капітал коливається від 58 % до 92,3 %, а в середньому по сукупності становить 77,9 %. Причому, найбільш вагомим джерелом власні кошти виступають для груп підприємств з нижчим рівнем інвестиційного забезпечення. До переваг власних коштів підприємств можна віднести: швидкість залучення власного капіталу, відсутність необхідності сплачувати відсотки за його користування, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі. Попри це, Пономаренко В.С. стверджує, що власні кошти це основне джерело самофінансування, вони можуть бути використані суб'єктами підприємництва тільки для окремих високорентабельних інвестиційних проектів, тоді як необхідний фінансовий потенціал мають лише запозичені та залучені ресурси [5]. Однак, на думку А.П. Павлюка, саме генерування власних інвестиційних ресурсів завдяки прибутковій господарській діяльності є найстабільнішим джерелом і передумовою інвестиційного процесу в державі [6].

Залучення кредитів банків є вагомим джерелом фінансування капітальних інвестицій лише у групах підприємств з найвищим рівнем інвестиційного забезпечення. Це обумовлено високим рівнем прибутковості підприємств даних груп, оскільки саме прибуткова господарська діяльність дозволяє підприємствам не тільки спрямовувати кошти на капітальні інвестиції, але й також є важливим аргументом для залучення кредитних ресурсів для реалізації інвестиційних завдань. В той же час, інші групи підприємств стикаються з низкою проблем, що не дозволяють сповна використовувати дане джерело фінансування

інвестицій, а саме: висока вартість позик та підвищення вимог до потенційних позичальників; створення ризиків управління капіталом на підприємствах; загроза зниження ліквідності фінансових активів підприємств внаслідок необхідності погашення кредиторської заборгованості у короткостроковому періоді; зростання невизначеності внаслідок фінансово-економічної кризи. Таким чином, можливості здійснення інвестиційної діяльності підприємств в цілому, та залучення кредитних ресурсів зокрема, насамперед визначаються їхнім фінансовим становищем.

Важливим джерелом фінансування інвестиційної діяльності також є кошти державного й місцевих бюджетів, однак їх частка у 2012 р. по усіх виділених групах підприємств становить 0 %. Так, Б.С. Малиняк зазначає, що ігноруються такі способи інвестування реальної економіки за рахунок бюджетних коштів, як внески до статутних фондів та інвестиційні кредити [7].

Водночас слід зазначити, що в структурі джерел інвестування частка інших джерел значно коливається. Як показали дослідження, найбільшою вона є в господарствах з рівнем інвестиційного забезпечення 200-400 грн на 1 га (14,7 %) та 1,6-3,2 тис. грн (23,2 %), що обумовлено формуванням інвестиційних ресурсів за рахунок лізингу в господарствах, що здійснюють діяльність переважно в галузі рослинництва.

Висновки. 1. Зі зростанням інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р. покращуються показники ефективності їх діяльності, що підтверджено тенденціями зростання прибутку в розрахунку на одиницю площі та рівня рентабельності. Проте, темпи нарощування прибутку значно відстають від темпів нарощування інвестицій. Таким чином, поряд із збільшенням обсягів інвестиційних вкладень в основний капітал важливими є склад, структура та напрями інвестиційного забезпечення.

2. Найвищий рівень інвестиційного забезпечення зафіксовано у групі підприємств, що мають найнижчий рівень землекористування, найвищу кількість працюючих та переважно спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва.

3. В групах підприємств з різним рівнем інвестиційного забезпечення структура капітальних інвестицій та джерел їх фінансування у значній мірі визначається виробничим напрямком та ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств. Для груп підприємств з нижчим рівнем інвестиційного забезпечення найбільш вагомим джерелом виступають власні кошти; для груп підприємств з найвищим рівнем – суттєво підвищується значення кредитів банків.

Бібліографічний список: 1. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П.Т. Саблук, М.Ю. Коденська. – ННЦ ІАЕ, 2012. – 46 с. 2. Лупенко Ю.О. Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / Ю.О. Лупенко, М.І. Кісіль, М.Ю. Кожем'якіна та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 86 с. 3. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Т.В. Майорова. – К.: Центр учб. л-ри, 2009. – 472 с. 4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/> 5. Пономаренко В.С. Методологічні аспекти стратегічного управління інвестиційними процесами / В.С. Пономаренко // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 3–8. 6. Павлюк А.П. Щодо особливостей та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності підприємств у післякризовий період / А.П. Павлюк, Н.С. Медведкова // Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1053/> 7. Малиняк Б.С. Бюджетні інвестиції як інструмент прискорення реформування реального сектору економіки України / Б.С. Малиняк // Актуальні проблеми економіки. – 2006.– № 8.– С. 82-90.

Калашников А.О. Влияние инвестиционного обеспечения на показатели деятельности сельскохозяйственных предприятий. В статье проанализирован уровень инвестиционного обеспечения сельскохозяйственных предприятий Харьковской области и определена его взаимосвязь с результатами деятельности предприятий. Исследованы различия в структуре направлений и источников инвестирования предприятий с разным уровнем инвестиционного обеспечения.

Kalashnikov A. Influence of the investment ensure on the performance of agricultural enterprises. This article analyzes the level of the investment ensure of agricultural enterprises from Kharkiv region and determined its relationship to enterprises' performance. This article researches differences in the structure of directions and sources of investment enterprises with different levels of investment ensure.